

SİGORTA İŞLETMELERİ İÇİN MALİYETLEME ÖNERİSİ: FAALİYETE DAYALI MALİYETLEME

Dr. Cemal ELİTAS*

ÖZET

Maliyet muhasebesi alanında yaşanan hızlı gelişim, bir çok yeni maliyet muhasebesi yöntemini işletmelerin gündemine getirmektedir. Bu durum yeni ortaya çıkan maliyet muhasebesi anlayışlarının doğruluğu, güvenilirliği ve vereceği sonuçlar açısından işletme yöneticileri tarafından dikkatle incelenmektedir. Bu çalışmada muhasebe çevreleri tarafından yoğun bir şekilde ele alınan Faaliyete Dayalı Maliyet muhasebesi yönteminin bir hizmet işletmesi olan sigorta işletmelerine uygulanması söz konusudur. Çalışmanın orijinal sayılabilecek bir yönü de çalışmada kullanılan endirekt maliyetlere ilişkin genel toplamaların ülkemizde faaliyet gösteren bir sigorta işletmesinin açıklanmış resmi rakamlarının olmasıdır. Bununla birlikte endirekt kalemleri oluşturan kalemlerin tutarları genel toplama bağlı kalınarak varsayım yoluyla kabul edilmiştir. Elbette bu durum çalışmayı kısıtlayıcı etkenler altında gerçekleştirmek durumunda olmamızdan kaynaklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta İşletmeleri, Maliyet Muhasebesi, Geleneksel Maliyet Muhasebesi, Faaliyete Dayalı Maliyet Muhasebesi.

A Suggestion On Costing for Insurance: Activity Based Costing

ABSTRACT

Rapid developments in cost accounting have brought many new systems of cost accounting in the agenda of firms. These have been examined carefully, in terms of correctivity, reliability and outcames by the business managers. This study deals with the implemantation of Activity Based Costing (ABC) System that has been tackled intently by the accountants in insurance companies as service firms. One or ginal aspect of this study is that the total figures on indirect costs used, are offical numbers declared by an insurance company in Turkey. However it should be noted that the distrubition of these total figures to the indirect cost items has been derived by assumption due to some restrictive factors.

Key Words: Insurance Companies, Cost Accounting, Traditional Cost Accounting, ABC Accounting.

* Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Araştırma Görevlisi, celitas@aku.edu.tr

1. GİRİŞ

1 990 yılında serbest tarife geçilmesi sonucu teknik kârların düşmesi ve ülkenin ekonomik yapısının da malî kârlılığa elverişli olması sebebi ile sigorta sektörünün teknik kârlılığı hızla düşerken, malî kârlılığı hızla artmaya başlamıştır. Son yıllarda ise teknik kârlılıkların yoğun rekabet sonucu iyice düşmesi, şirketlerin malî kârlar ile finanse edilmesi sonucunu doğurmuştur.

Günümüzde malî kârlılığın düşmesi ile sektörün tekrar teknik kârlılığa dönmesi, sigorta matematiği açısından olumlu olarak görülürken, rekabetin sektörü artık daha fazla fiyatta inilemez bir noktaya getirdiğinin de ispatı olduğu söylenebilir¹.

Sigorta işletmelerinin ürettiği hizmete "Sigorta Teminatı" denilmektedir. Üretilen hizmetin özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Elde edilen ürün elle tutulabilir ve gözle görülebilir bir ürün değildir.
2. Ürünün depo edilmesi mümkün değildir.
3. Ürünün nitelikleri her müşteriye göre değişmektedir.
4. Ürünün önce satışı yapılır ve sonra üretimine geçilir.

Bu özelliklerden dördüncüsü, yani ürünün satışının önce yapılması, maliyet sisteminde beklenen yararların diğer üretim işletmelerinden farklı olmasına sebep olmaktadır. Çünkü sigorta işletmelerinde ürünün satış fiyatı, üretim faaliyeti tamamlanmadan ve üretim faktörlerinin oluşumundaki olasılıklara göre önceden tahmin edilmek zorundadır. Bu da maliyet muhasebesinin önemini arttırmakta ve bu süreçten alınacak verilerin doğru olmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu noktada <<Geleneksel Maliyet Muhasebesi bu işlevi ne kadar yerine getirebiliyor?>> şeklinde bir soru ile karşılaşılabilir. Aslında son zamanlarda muhasebe çevreleri (özellikle ABD ve Avrupa'da) bu konuyu uzunca tartıştı ve yeni bir maliyet hesaplama tekniğinin daha doğru sonuçlar verdiği konusunda birleşti. Bu sistem Faaliyete Dayalı Maliyetleme (Activity Based Costing)'dir. Amerika ve Avrupa'da birçok üretim işletmesi bu sistemi maliyet hesaplamalarında kullanmakta olup, sonuçlar oldukça tatminkârdır. İşletmelerin kârlılıkları sektör ve uygulama süresine göre değişse de ortalama %25-40 arasında maliyetlerini düşürdükleri ve daha önemlisi ürettikleri hizmet ya da mamullerin doğru şekilde maliyet payı almasını sağladıkları görülmektedir. ABD'de bazı hizmet işletmelerinin Faaliyete Dayalı Maliyetleme (FDM) Sistemini kullandığı bilinmektedir.

Bu yeni sistemin geleneksel maliyet muhasebesinden farkı nedir? Geleneksel maliyetlemede maliyet yerleri olarak adlandırılan maliyet havuzlarında toplanan genel üretim (hizmet) maliyetleri (GÜM/GHM), ilgili maliyet yerinden işlem gören ürünlere veya hizmetlere, direkt işçilik saatleri (sigorta işletmesinde kesilen poliçe sayısı) gibi maliyet etkenleri aracılığı ile yüklenir. Faaliyete dayalı maliyetlemede ise, maliyet yeri olarak adlandırabileceğimiz maliyet havuzlarında toplanan genel üretim/hizmet maliyetleri önce her biri anahtar faaliyetler aracılığıyla küçük maliyet havuzları şeklinde toplanır. Daha sonra faaliyetler itibarıyla maliyet havuzlarında toplanan genel üretim/hizmet maliyetleri de ilgili ürünün/hizmetin oluşturulmasında kullanılan çeşitli maliyet etkenleri aracılığı ile (sigorta işletmeleri için örneğin; açılan dava sayısı, kesilen poliçe sayısı, gerçekleşen inceleme sayısı vb.) ilgili ürünlere/hizmetlere yüklenir.

Geleneksel sistemde makine saati ya da direkt işçilik saati şeklinde tek bir dağıtım anahtarı kullanılırken, faaliyete dayalı maliyetlemede her işe bir faaliyet bazında dağıtım düşünüldü-

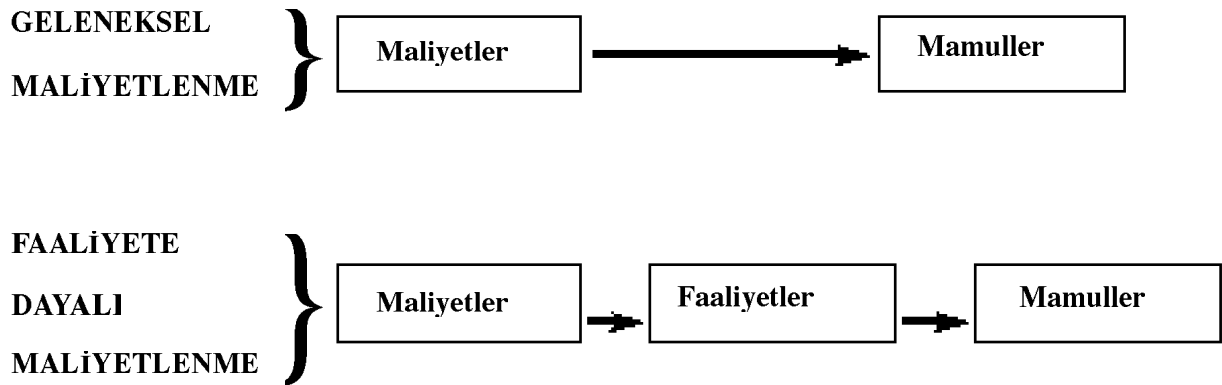
1 Sigortacı Gazetesi, 16-31 Ağustos, s.17.

ğünden, daha fazla maliyet taşıyıcısına bağlı olarak, dağıtımı yapılmakta ve böylece maliyet taşıyıcısı ile mamulün/hizmetin ilgili faaliyetten alacağı pay arasındaki ilişki daha sağlıklı olmak tadır.

Geleneksel maliyetleme sistemi sadece tek bir hacim ölçüsüne dayalı olarak genel üre-

tim/hizmet maliyetlerini (GÜM/GHM) ürünle-re/hizmetlere yüklediğinden ve genel üre-tim/hizmet maliyetlerinin bir bölümü de üretim hacmine göre tam ilişki içinde ürünler/hizmet-ler bazında dağılım göstermediğinden hesapla-malarda yanlışlık olmaktadır Anlatılanları basit bir şekil yardımıyla gösterecek olursak Şekil 1 ve Tablo 1’de bunu görmek mümkündür:

Şekil 1: Geleneksel Maliyetleme İle Faaliyete Dayalı Maliyetleme’ nin Karşılaştırılması

Kaynak: Kamil Büyükmirza, *Maliyet ve Yönetim Muhasebesi*, 5. Baskı. Ankara: Sel Ofset, 1999, s.249.

Tablo 1: Geleneksel İki Aşamalı Dağıtım Süreci İle Faaliyete Dayalı İki Aşamalı Dağıtım Sürecinin Yapısal Olarak Karşılaştırılması²

GELENEKSEL İKİ AŞAMALI DAĞITIM SÜRECİNİN YAPISI	FAALİYETE DAYALI İKİ AŞAMALI DAĞITIM SÜRECİNİN YAPISI
1. AŞAMA DAĞITIM	1. AŞAMA DAĞITIM
● Adım 1 Tüm genel üretim maliyetleri, üretim ve hizmet maliyet yerlerine dağıtılır ● Adım 2 Hizmet maliyet yeri maliyetleri, üretim maliyet yerlerine dağıtılır	Tüm genel üretim maliyetleri, farklı maliyet etkenleri aracılığıyla faaliyet maliyet havuzlarına dağıtılır
2. AŞAMA DAĞITIM	2. AŞAMA DAĞITIM
Maliyetler, üretim maliyet yerleri (bölümsel) yükleme oranlarına göre, mamul ve hizmetlere dağıtılır Yükleme oranı, her bir üretim yerinde biriken genel üretim maliyetlerinin; o üretim yerindeki, üretim hacmi ile ilişkili hacim tabanlı bir dağıtım anahtarı ölçüsü düzeyine bölünmesi ile bulunur	Maliyetler, faaliyet yükleme oranlarına göre mamul veya hizmetlere dağıtılır Faaliyet yükleme oranı, her bir maliyet havuzunda biriken genel üretim maliyetlerinin, faaliyet maliyet taşıyıcısı düzeyine bölünmesiyle bulunur

2. Sigorta İşletmelerinde Maliyet Muhasebesi ve Maliyetlerin Dağıtımı

Bir hizmet sektörü örneğini oluşturan sigorta işletmelerinde, endüstri işletmelerinde kullanılan maliyet muhasebesi sistemi düzeyine göre daha basit bir sistemin kullanıldığı bir ger-

çektir. Söz konusu sistemden elde edilecek bilgilerin özellikle yönetim kararları açısından sağlıklı olabilmesi için en azından genel giderlerin de branşlar bazında izlenmesi gerekmektedir. Halihazırdaki yapılan uygulama Tablo 2’de gösterilmiştir:

2 Anthony A. Atkinson, Rajiv D. Banker, Robert S. Kaplan ve S. Mark Young, *Management Accounting*, New Jersey: Prentice-Hall Inc., 1995, s.291.

Tablo 2: Sigorta İşletmesinde Kâr/Zarar Akışı

	Yangın	Nakliyat	Kaza	Mak.-.Montaj	Ziraat	Toplam
Teknik Gelirler	↓	↓	↓	↓	↓	↓
TOPLAM :	a	b	c	d	e	Top.Gel.
Teknik Gider	↓	↓	↓	↓	↓	↓
TOPLAM :	a¹	b¹	c¹	d¹	e¹	Top.Gid.
FARK:	(a-a ¹)	(b-b ¹)	(c-c ¹)	(d-d ¹)	(e-e ¹)	Sonuç (+/-)
Genel Gid. (-)	}					
Personel Gid.						
Gen. Yön. Gid.						
Amortisman Gid.						
Karşılıklar						
Diğer Gid.						
Mali Gelirler (+)	}					
Faiz Gel.						
Kâr Payı Gel.						
Satış Kârları						
Kira Gelirleri						
Kambiyo Kârları						
Diğer Gelirler						
Mali Giderler(-)	}					
Faiz Gid.						
Satış Zararları						
Kambiyo Zararları						
Karşılıklar						
Diğer Giderler						
VERGİ ÖNCESİ KAR/ZARAR						+/-

Tablo 2’de de görüldüğü üzere sigorta işletmelerinde genel giderleri oluşturan kalemlerin tutarları branşlar bazında izlenmeden toplam olarak "Toplam" sütununa aktarılmaktadır. Bütün maliyet muhasebesi, bir bakıma, bir maliyet dağıtım problemi olarak nitelendirilebilir. Gerçekten, yapılan bütün hesapların ve kayıtların gayesi, toplu olarak ortaya çıkan bir takım maliyetleri teknik branşlara (maliyet merkezlerine) en doğru şekilde dağıtarak, branşın gerçek ticari neticesini bulabilmektir.

Maliyet dağıtımını denince, üç ayrı dağıtım safhası söz konusu olmaktadır:

1. Faaliyet dönemi boyunca yapılmış olan değişik maliyetlerin, cinsleri, nitelikleri itibarıyla (direkt-endirekt) tasnif ve tespit edilmesi.

2. Niteliklerine göre tasnif edilmiş olan bu maliyetlerin maliyet yerleri olarak belirlenen yönetim, malî ve teknik servislere dağıtım.

3. Maliyet yerlerinde toplanmış olan maliyetlerin, maliyet türleri olarak belirlenen teknik branşların sonuç hesaplarına ait oldukları ölçülerde devri.

Birinci adımda, bir yıl boyunca yapılmış ve muhasebeleştirilmiş bulunan bütün maliyetler doğrudan doğruya maliyet yerlerine (maliyet merkezi – gider yeri) yüklenip yüklenemeyeceği açısından bir tasnife tâbi tutularak, direkt ve endirekt maliyetler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Bu ayırım yapıldıktan sonra, ikinci adımda, direkt maliyetler doğrudan doğruya ait oldukları servislere yüklenmekte, endirekt maliyetler ise belli ölçüler çerçevesinde (kaynak taşıyıcıları) yine ait oldukları maliyet yerlerine dağıtılmaktadır.

Üçüncü adımda, teknik branşları ifade eden maliyet yerlerinde (merkezlerinde) birikmiş olan maliyetler branşlara yüklenmekte, diğer (yönetim ve malî servisler) maliyet yerlerinde birikmiş bulunan maliyetler ise, ikinci adımda olduğu gibi, yine birtakım ölçülere göre teknik branşlara dağıtılmaktadır³

Maliyet dağıtımında gözetilmesi gereken prensip, maliyet türlerinin olanaklar ölçüsünde mümkün olduğunca fazla bir kısmının maliyet yerlerine ya da teknik branşlara doğrudan doğruya yüklenmesine çalışmak, ancak bunun mümkün olmaması halinde maliyet taşıyıcılarına başvurmaktır.

Taşıyıcı seçiminde kural, dağıtılacak maliyetlerin karakterine uygun, maliyetin değişimini en iyi şekilde takip edebilecek bir ölçü seçmektir. Bu ölçü, maliyeti en çok etkileyen faktörler arasında seçilir. Bir maliyet birden çok faktörün etkisi altında değişmekte ise, birkaç ölçünün birleşmesiyle meydana gelen kombine maliyet taşıyıcıları kullanılır.

Maliyetlerin dağıtımında kullanılabilecek taşıyıcıları yapıları itibarıyla "basit", "bileşik" ve "müşterek" taşıyıcılar olarak sınıflandırmak mümkündür.

I. Basit Anahtarlar

Dağıtılacak olan maliyetin sadece bir tek faktörün etkisi altında bulunması halinde "basit anahtarlar" kullanılır. Bu taşıyıcıların özelliği; bünyelerinde sadece bir tek yerden alınmış bir faktörü taşımaları ve dağıtım yapılacak maliyeti, bu tek verinin dağılımına uygun olarak dağıtmalarıdır.

3 Melih Algüney, *Sigorta İşletmelerinde Maliyet Unsurları ve Masraf Dağıtım*, İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları No.56, 2000, s.3

Basit dağıtım taşıyıcıları yapılarındaki ve riler itibariyle şöyle örneklendirilebilir:

a) Personel Ücretlerine Göre Maliyet Taşıyıcısı (Ücret Anahtarı)

Yapılan maliyetin, her personelin aldığı ücret oranında dağıtılması gerektiği hallerde bu anahtar kullanılır. Her serviste ödenen brüt ücret toplamı, toplam brüt personel ücretlerine bölünerek servislerin ücret payları bulunur ve dağıtılacak maliyet bu oranlarda servislere dağıtılır.

b) Personel Adetlerine Göre Maliyet Taşıyıcısı (Adet Anahtarı)

Herhangi bir maliyetin dağıtımında kişi adedinin etkin olması, diğer bir deyimle, her personelin o maliyetten eşit pay alması halinde "personel adet anahtarı" kullanılır.

Her serviste çalışan personel adedi, toplam personel adedine bölünerek servislerin payı bulunur ve maliyet bu oranlarda servislere dağıtılır.

c) Üretilen Direkt Primlere Göre Maliyet Taşıyıcısı (Prim Anahtarı)

Belirli bir maliyetin dağıtımı sırasında teknik branşlarda üretilen direkt işler primlerinin etkin olması halinde bu anahtar kullanılır.

Branşların prim üretimindeki payını bula bilmek için, her branşın ürettiği prim toplam üretilen prime bölünür ve branşlara o oranda dağıtım yapılır.

d) Akdedilen Poliçe Adetlerine Göre Maliyet Taşıyıcısı (Poliçe Anahtarı)

Üretilen direkt primler yerine, kesilen poliçe adetlerinin dağıtımına esas olması halinde bu anahtar kullanılır.

Her ürün grubunda kesilen poliçe adedi, cari yılda akdedilen toplam poliçe adedine bölünerek ürünlerin payları bulunur.

e) Ödenen Tazminat Tutarlarına Göre Maliyet Taşıyıcısı (Tazminat Anahtarı)

Yapılan bir takım maliyetlerin, meydana gelen hasarlarla ilişkisi olması halinde ve bu maliyetlerin maliyet merkezlerine, bir başka ifade ile, anahtarın özelliği dikkate alınarak teknik branşlara dağıtılması sırasında ödenen tazminat rakamının etkin olması halinde bu anahtar kullanılır.

f) Açılan Hasar Dosyası Adedine Göre Maliyet Taşıyıcısı (Dosya Anahtarı)

Dağıtılacak maliyetin, açılan hasar dosyalarının adedine bağlı olarak dağıtılmasını gerektiren hallerde bu anahtar kullanılır.

Her ürün için o dönemde işlem görmüş dosya adedi, toplam işlem görmüş dosya adedine oranlanarak teknik branşların payı bulunur.

g) Tesis Olunan Teminatlarla Göre Maliyet Taşıyıcısı (Teminat Anahtarı)

Bir maliyetin dağıtılmasında teminatların etkin olması durumunda, bu anahtar kullanılır. Her ürün için tesis edilmiş bulunan teminat karşılıkları tutarı, toplam teminat karşılıklarına bölünerek ürünlerin payı bulunur.

h) Departmanların İşgal Ettikleri Alana Göre Maliyet Taşıyıcısı (Alan Anahtarı)

Dağıtılacak maliyetin her departmanın işgal ettiği alana göre dağıtılacağı hallerde bu anahtar kullanılır.

Burada her departmanın kullandığı metre kare alan, toplam büro alanına bölünerek maliyet merkezlerinin payı bulunur.

i) Departmanlarda Kullanılan Enerjiye Göre Maliyet Taşıyıcısı (Enerji Anahtarı)

Dağıtılacak maliyetin departmanlarda kullanılan kw/saat cinsinden enerjiye göre dağıtılacağı durumlarda, her departmanda kullanılan elektrikli cihazların ve aydınlanma armatürleri-

nin kw/saat toplamı, bürodaki bu tür ekipmanın toplam kw/saat'ine bölünerek maliyet merkezlerinin payı bulunur.

II. Bileşik Anahtarlar

Dağıtılacak maliyetin birden çok faktörün etkisi altında olması halinde, yukarıda sıralanan basit anahtarlardan ikisi birlikte kullanılabilir.

Bu durumda bileşik anahtarlar, maliyeti etkileyen faktörlerinin etki derecelerinin birbirlerine göre farklı olup olmamaları açısından ikiye ayrılırlar

1) Ağırlıksız Bileşik Anahtarlar

Dağıtılacak maliyeti etkileyen faktörlerin aynı derecede etkin olmaları halinde "ağırlıksız bileşik anahtarlar" kullanılır. Bu anahtarların hesabında esas, kullanılan basit anahtarların "basit aritmetik ortalamalarının" alınmasıdır

2) Ağırlıklı Bileşik Anahtarlar

Dağıtılacak maliyeti etkileyen faktörlerin, maliyetin dağıtımında birbirinden farklı etkinliğe olması ağırlıklı bileşik anahtarların kullanılmasını gerekli kılmaktadır

Ağırlıksız bileşik anahtarlar oluşukları basit anahtarlara, belirli ağırlıklar verilerek ve bunların "tartılı aritmetik ortalaması" alınarak, ağırlıklı bileşik anahtarlar haline dönüştürülürler.

Bileşik anahtarların terkininde esas, birleştirilen faktörlerin birbirleriyle ilişkisi olmasıdır. Bu itibarla bileşik anahtarlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

a) Ücret / Adet Anahtarı

Belirli bir maliyetin, maliyet merkezine ya da teknik bransa dağıtılmasında hem ücret tutarının, hem de personel adedinin etkin olması halinde bu anahtar kullanılır

b) Prim / Poliçe Anahtarı

Dağıtılacak maliyetin gerek prim tutarına,

gerekse poliçe adedine bağlı olması halinde bu anahtar kullanılır

c) Tazminat / Dosya Anahtarı

Hem ödenen tazminat tutarının, hem de çalışılan dosya adetlerinin dağıtılacak maliyet üzerinde etkili olması halinde bu anahtar kullanılır

III. Müşterek Anahtarlar

Bileşik anahtarlarda sözü edilen ağırlık unsuru maliyetin tamamını kapsamaktadır Oysa bazı maliyetlerin yapılış gayeleri ve yerleri belli olmakla beraber, bir kısmı üzerinde belli bir faktörün, diğer bir kısmı üzerinde ise başka bir faktörün etkisi olabilir. Bu durumda, "müşterek" adı verilen başka bir anahtar türü kullanılmaktadır

a) Prim / Teminat Anahtarı

Sigorta işletmelerinde kullanılan en belirgin anahtar "prim/teminat" anahtarıdır Burada yapılan bir maliyetin ya da elde edilen bir gelirin belli bir bölümünün üretilen primlerden, bir bölümünün ise tesis edilmiş bulunan teminat tutarından etkilenmesi söz konusudur

Bu durumda dağıtılacak miktarın ne kadarının prim üretiminden, ne kadarının ise ayrılan teminattan etkilendiği tespit edilerek hesaplama her iki basit anahtara göre yapılarak dağıtım sonuçlandırılır

Maliyet dağıtımında mümkün olduğunca direkt maliyetleri tespit ederek doğrudan maliyet yerlerine kayıtlamak uygun olacağından burada yapılacak sınıflamada, öncelikle, dağıtılacak maliyetlerin, maliyet yerleri olarak ele aldığımız birimlere doğrudan doğruya yüklenip yüklenmeyeceği göz önünde tutulacaktır Yapıldıkları yerler itibari ile tamamı sadece bir tek birimi ilgilendiren maliyetler "direkt maliyetler", yapıldıkları yerler belli olmasına rağmen, maliyetleri itibariyle birden çok birimi ilgilendiren maliyetler "endirekt maliyetler" olarak ele alınacaktır

3. Araştırma

3.1. Araştırmanın Tanımı

Türkiye’de yöneticilerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi, maliyetlerin doğru olarak hesaplanamamasıdır. Sigortalarda sunulan hizmetlerin en iyi şekilde değerlendirilmesi, planlanması, denetimi ve fiyatlandırılması ancak maliyetlerin en doğru şekilde saptanması ile mümkün olabilecektir. Bu nedenle sigorta işletmelerinde maliyete neden olan tüm unsurların belirlenerek denetim altına alınması son derece önemlidir.

Yöneticilerin sorunları çözebilmeleri için, sigorta işletmelerinde olan tüm faaliyetleri denetim altına almaları gerekmektedir. Çünkü çok büyük sayıda sigortalıya kaliteli ve ucuz hizmet sunma, bir sigorta işletmesinin ayakta kalmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Bu bağlamda uygulanabilen ve etkili denetimi sağlama sürecinde en önemli unsur sigorta işletmesinin maliyet muhasebesi sistemidir.

Sigorta işletmelerinde faaliyetlerin miktarı ve yoğunluğu, günümüzde denetim çabalarının detaylı şekilde yapılmasını öngörmektedir. Önemli olduğu kadar güncel olan bu konunun sigorta işletmelerindeki tüm sorumluluk merkezleri gözönüne alınarak irdelenmesi gerekir. Ancak sigorta işletmelerinde gerek geleneksel maliyet muhasebesine yönelik tekniklere, gerekse stratejik yönetim muhasebesine ilişkin daha üst düzeydeki maliyet hesaplama tekniklerine yeterince önem verilmemektedir. Bu noktadan hareketle araştırmada uygulamaya konu olan sigorta işletmelerinin elementer branşlarıyla ilgili gerçekleşen maliyetleri, "Faaliyete Dayalı Maliyetleme" sistemi ile değerlendirilecektir.

X Sigorta İşletmesi (Şirketi)’nin, faaliyete dayalı maliyetleme sistemi uygulanarak elementer branşlarında yapılan poliçelerin birim maliyetlerinin hesaplanması araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır.

3.2. Varsayımlar

1. Araştırmada veri kaynağı olarak kulla-

nılan sigorta maliyet veri kaynakları doğru olup, gerçek durumu yansıtmaktadır.

2. Klasik maliyet yöntemine göre hesaplanan maliyetler doğru olup, gerçek durumu yansıtmaktadır.

3. Tespit edilen dağıtım oranları -işletmeden doğrudan elde edilemediğinden- yaklaşık olarak alınmıştır ve araştırma boyunca doğru olarak kabul edilmiştir.

4. Araştırmada 2000 yılı verilerinin kullanılmasının nedeni, bu tür verilere günümüz koşullarında çeşitli nedenlerle ulaşılmasındaki güçlüklerdir. Bu nedenle adı burada açıklanmayan, günümüzde de çalışma hayatında varlığını devam ettiren ve çalışmada "X Sigorta İşletmesi" olarak anılan sigorta işletmesinin gerçek verileri kullanılmıştır.

3.3. Konu ve Örneklem

Araştırma konusu Türkiye’deki sigorta işletmelerinden biridir. Ancak uygulama olarak kullanılan işletmenin adı yazarca saklı tutulacaktır. Uygulama boyunca bu işletme X Sigorta Şirketi olarak anılacaktır. Ancak işletmenin sadece tüm elementer branşları seçilmiş ve ilgili bölümde X Sigorta Şirketi için 2000 yılı verileri kullanılmıştır.

3.4. Veri Kaynakları

Araştırmada X Sigorta Şirketi’nin 2000 yılına ilişkin aşağıdaki bilgileri kullanılmıştır:

- Bilançosu,
- Gelir Tablosu,
- Kâr/Zarar Tablosu,
- Uygulama yılında toplam kesilen poliçe sayıları ve branşlar itibarıyla dağılımı,
- Uygulama konusu merkezde yürütülen faaliyetler ve bu faaliyetlerle ilgili rakamlar,
- Endirekt maliyetler ve bu maliyetlerin dağılımı.

4. ARAŞTIRMANIN UYGULANMASI**4.1. X Sigorta Şirketi Uygulaması**

X Sigorta Şirketi'nin temel hedefi, toplumun her geçen gün daha da çeşitlenerek artan güvence gereksinimlerini en uygun ve gerçekçi fiyat uygulamalarıyla, en kapsamlı poliçeleri sunarak karşılamaktır.

X Sigorta Şirketi'nin 2000 yılı poliçe verilerine göre, Yangın (Yangın + Yangına Bağlı Kâr Kaybı), Nakliyat (Tekne + Emtea Nakliyat), Makine – Montaj (Makine Kırılması + Montaj + İnşaat + Elektronik Cihaz), Kaza (Zorunlu Trafik + İşveren Sorumluluğu + Asansör + Üçüncü Şahıs Mali Sorumluluğu + Kasko + Hırsızlık + Cam Kırılması + Tehlikeli Maddeler + Uçak), Ferdi Kaza (Ferdi Kaza + Otobüs Zorunlu Koltuk) ve Hastalık (Ferdi + Grup) branşlarında sigorta yapılmıştır.

X Sigorta Şirketi, finans sektörü başta olmak üzere ülkemizde önemli kuruluşların da iş-tirakçisidir. X Sigorta Şirketi ayrıca önemli re-asürörlerle de çalışmaktadır.

X Sigorta Şirketi'nin 31.12.2000 tarihi itibarı ile çalışma gösterdiği elementer branşların tüm sigortacılık sektöründeki payı;

4.2. Geleneksel Maliyetleme Sistemine Göre Elementer Branşlar İtibarıyla Maliyetler

X Sigorta Şirketi 2000 yılı içerisinde Kaza, Yangın, Nakliyat, Makine - Montaj ve Hastalık elementer branşlarında faaliyet göstermiştir. Kaza elementer branşı içerisinde Trafik, Kasko, Oto Dışı ve Ferdi Kaza sigortalarını içermektedir. Tablo 3'te X Sigorta Şirketinin 2000 yılı içerisindeki endirekt maliyetleri ve tutarları gösterilmektedir.

$$\text{X Sigorta Şti'nin Payı}_{31.12.2000} = \frac{\text{X Sigorta Şti'nin Düzenlediği Toplam Poliçe Sayısı}}{\text{Türkiye'de Düzenlenen Poliçe Sayısı}}$$

$$\text{X Sigorta Şti'nin Payı}_{31.12.2000} = \frac{320.062 \text{ Poliçe}}{13.363.827 \text{ Poliçe}}$$

$$\text{X Sigorta Şti'nin Payı}_{31.12.2000} = \%2,39' \text{ dur.}$$

Tablo 3: X Sigorta Şirketinin 2000 Yılı Endirekt Maliyetler Tablosu

ENDİREKT MALİYETLER	TUTAR
Denetim	188.000.000.000
Kırtasiye ve Matbua	196.223.000.000
Haberleşme - Telefon	280.300.000.000
Aydınlatma - Elektrik	80.000.000.000
Isınma	25.000.000.000
Su	20.000.000.000
Temizlik	40.000.000.000
Bakım - Onarım	147.000.000.000
Dava	180.000.000.000
Otomobil	275.000.000.000
İlân, Tanıtım ve Reklam	910.000.000.000
Kitap, Gazete ve Yayın	96.000.000.000
Damga Vergisi ve Harçlar	24.000.000.000
Temsil	120.000.000.000
Teberru ve Yardımlar	48.000.000.000
Toplam	2.629.523.000.000

X Sigorta Şirketi 2000 yılı içerisinde toplam 320.062 adet poliçe düzenlemiştir Buna göre X Sigorta Şirketi'nde poliçe başına birim endirekt maliyet şu şekilde hesaplanabilir:

$$\text{Poliçe Başına Birim Endirekt Maliyet} = \frac{\text{Toplam Endirekt Maliyet}}{\text{Toplam Poliçe Sayısı}}$$

$$\text{Poliçe Başına Birim Endirekt Maliyet} = \frac{2.629.523.000.000.-\text{TL.}}{320.062 \text{ adet}}$$

$$\text{Poliçe Başına Birim Endirekt Maliyet} = 8.215.668 \text{ TL/Adet}$$

Tablo 4: X Sigorta Şirketi'nin 2000 Yılı Elementer Branşlar İtibariyle Geleneksel Maliyetleme Sistemine Göre Maliyetleri

	KAZA	YANGIN	NAKLİYAT	MAK. - MON.	HASTALIK
Birim Başına Police Mal.	8.215.668	8.215.668	8.215.668	8.215.668	8.215.668
Toplam Police Maliyeti*	1.841.936.242.120	312.729.386.800	432.957.466.300	27.883.975.800	14.015.928.980
*Toplam Police Maliyetleri yuvarlatılmıştır					

** Tablo 4. X Sigorta Şirketi'nin Endirekt Maliyetlerden aldığı payları göstermektedir

KAZA = 224.198 ad. * 8.215.668 TL/ad. = 1.841.936.242.120.-TL.

YANGIN = 38.065 ad. * 8.215.668 TL/ad. = 312.729.386.800.-TL.

NAKLİYAT = 52.699 ad. * 8.215.668 TL/ad. = 432.957.466.300.-TL.

MAKİNE – MONTAJ = 3.394 ad. * 8.215.668 TL/ad. = 27.883.975.800.-TL.

HASTALIK = 1.706 ad. * 8.215.668 TL/ad. = 14.015.928.980.-TL.

4.3. Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemine Göre Elementer Branşlar İtibariyle Maliyetler

X Sigorta Şirketi'nin Faaliyete Dayalı Maliyetleme sistemine göre elementer branşlar itibariyle aldığı maliyet paylarının belirlenebilmesi için bazı ön hesaplama ve tespitlerin yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu bölümde bunlar yapılacaktır.

Bu amaçla öncelikle X Sigorta Şirketi'nin 2000 yılı poliçelerinin branşlara göre dağılımı hesaplanacaktır. Aşağıda bu hesaplama görülmektedir.

Kaza Branşı/Genel Toplam = 224.198 ad. / 320.062 ad. = %70,04

Yangın Branşı/Genel Toplam = 38.065 ad. / 320.062 ad. = %11,89

Nakliyat Branşı/Genel Toplam = 52.699 ad. / 320.062 ad. = %16,46

Makine-Montaj Branşı/Genel Toplam = 3.394 ad. / 320.062 ad. = % 1,06

Hastalık Branşı/Genel Toplam = 1.706 ad. / 320.062 ad. = % 0,55

Bu noktada yapılması gereken bir tespit vardır ki bu tespit ile maliyetler için maliyetlerin taşıyıcılarının (maliyet etkenleri) belirlenmesi sağlanacaktır.

<u>Faaliyetler</u>	<u>Maliyet Taşıyıcısı</u>
Denetim	Tüm elementer branşlara eşit
{ Bilgi Edinim ve İletim Kırtasiye ve Matbua, Haberleşme-Telefon, İlân, Tanıtım ve Reklam, Kitap, Gazete ve Yayınlar }	Branş Poliçe Sayısı/Toplam Poliçe Sayısı
{ İşletme Genel İdame Isınma, Su, Temizlik, Temsil, Bakım-Onarım, Aydınlatma-Elektrik }	Branştaki Toplam İşgücü Saati Sayısı
Dava	Ortalama Açılan Dava Sayısı
Otomobil – İnceleme (Riziko Teftiş)	Gerçekleşen İnceleme Sayısı
Yasal Yükümlülük (Damga Vergisi ve Harçlar)	Tüm Branşlara Eşit
Sosyal Dayanışma (Teberru ve Yardımlar)	Tüm Branşlara Eşit

Yukarıda yapılan hesaplama ve tespiti ek olarak; X Sigorta Şirketi'nden elde edilen verilere göre yaklaşık olarak işletme her elementer branştaki poliçelerin 0,002 ile mahkemelik olmaktadır.

İşletme Yangın, Nakliyat, Makine – Montaj sigorta poliçelerinin ortalama 0,02'sine araç ile incelemede bulunmaktadır. Bu endirekt maliyetten Kaza ve Hastalık branşları pay almamaktadır

Aşağıda yer alan tablolarda sırasıyla X Sigorta Şirketi'nin 2000 yılı içerisindeki işgücü saati dağılımı, ortalama dava açılma tablosu ve otomobil ile inceleme tablosu verileri oluşturulmuştur

Tablo 5: X Sigorta Şirketinin 2000 Yılı İçerisindeki İşgücü Saati Dağılımı

Elementer Branş	Hesaplama	Yıllık Yaklaşık İşgücü Saati
Kaza	11 saat * 5 gün * 52 hafta * 17 kişi	48.620
Yangın	8 saat * 5 gün * 52 hafta * 9 kişi	18.720
Nakliyat	9 saat * 5 gün * 52 hafta * 9 kişi	21.060
Makine - Montaj	8 saat * 5 gün * 52 hafta * 3 kişi	6.240
Hastalık	8 saat * 5 gün * 52 hafta * 2 kişi	4.160
	Toplam	98.800

Tablo 6: X Sigorta Şirketinin 2000 Yılı Ortalama Dava Açılma Sayısı Tablosu

Elementer Branş	Hesaplama	Ortalama Dava Sayısı
Kaza	224.198 ad. * 0,002	448
Yangın	38.065 ad. * 0,002	76
Nakliyat	52.699 ad. * 0,002	105
Makine - Montaj	3.394 ad. * 0,002	7
Hastalık	1.706 ad. * 0,002	4
	Toplam	640

Tablo 7: X Sigorta Şirketinin 2000 Yılı otomobil İle İnceleme Sayısı Tablosu

Elementer Branş	Hesaplama	Otomobil İle Ortalama İnceleme Sayısı
Kaza	Pay Almaz.	-
Yangın	38.065 ad. * 0,02	761
Nakliyat	52.699 ad. * 0,02	1054
Makine - Montaj	3.394 ad. * 0,02	68
Hastalık	Pay Almaz	-
	Toplam	1883

4.4. Elde Edilen Verilerin Maliyet Taşıyıcılarına Göre Dağılımı

Tüm bu elde edilen verilerin ardından Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemine göre endirekt maliyetlerin daha önceden belirlediğimiz faaliyetler ve maliyet taşıyıcılarına göre dağıtımını yapabiliriz.

Denetim Faaliyeti Maliyetinin Dağıtımı (Tüm Branşlara Eşit):

Toplam Denetim Maliyeti / Branş Sayısı = Branşa Düşen Maliyet Payı

188.000.000.000.-TL. / 5 Branş = 37.600.000.000.-TL./Branş

Elementer Branş	Branşa Düşen Denetim Maliyeti Payı
Kaza	37.600.000.000.-TL.
Yangın	37.600.000.000.-TL.
Nakliyat	37.600.000.000.-TL.
Makine - Montaj	37.600.000.000.-TL.
Hastalık	37.600.000.000.-TL.
Toplam:	188.000.000.000.-TL.

Bilgi Edinim ve İletim Faaliyeti Maliyetinin Dağıtımı (Branş Polisiye Sayısı/T toplam Polisiye Sayısı Oranı):

Bilgi edinim ve iletim faaliyetinin toplam maliyetinin oluşumu şöyledir:

Kırtasiye ve Matbua	196.223.000.000.-TL.
Haberleşme – Telefon	280.300.000.000.-TL.
İlân, Tanıtım ve Reklâm	910.000.000.000.-TL.
Kitap, Gazete ve Yayınlar	96.000.000.000.-TL.
Toplam:	1.482.523.000.000.-TL.

Elementer Branş	Toplam	İşlem	Branş Poliçe Sayısı/ Toplam Poliçe Sayısı Oranı (%)	Tutar
Kaza	1.482.523.000.000.-TL.	*	% 70,04	1.038.359.109.200
Yangın	1.482.523.000.000.-TL.	*	% 11,89	176.271.984.700
Nakliyat	1.482.523.000.000.-TL.	*	% 16,46	244.023.285.800
Makine - Montaj	1.482.523.000.000.-TL.	*	% 1,06	15.714.743.800
Hastalık	1.482.523.000.000.-TL.	*	% 0,55	8.153.876.500
	Toplam		% 100	1.482.523.000.000

İşletme Genel İdame Faaliyeti Maliyetinin Dağıtımı (Branştaki Toplam İşgücü Saati Sayısı):

İşletme genel idame faaliyetinin toplam maliyetinin oluşumu şöyledir:

Isınma	25.000.000.000.-TL.
Su	20.000.000.000.-TL.
Temizlik	40.000.000.000.-TL.
Bakım – Onarım	147.000.000.000.-TL.
Aydınlatma – Elektrik	80.000.000.000.-TL.
Temsil	120.000.000.000.-TL.
Toplam:	432.000.000.000.-TL.

İşgücü saatleri toplamı 98.800 saattir. Bu durumda birim işgücü saati maliyeti şöyle hesaplanabilir:

Birim İşgücü Saati Maliyeti = İşletme Genel İdame Faaliyeti Maliyeti Toplamı / İşgücü Saatleri Toplamı

Birim İşgücü Saati Maliyeti = 432.000.000.000.-TL. / 98.800 saat

Birim İşgücü Saati Maliyeti = 4.372.469,63.-TL / Saat

Elementer Branş	Birim İşgücü Saati Maliyeti	İşlem	İşgücü Saatleri	Tutar*
Kaza	4.372.469,63.-TL.	*	48.620	212.589.473.500
Yangın	4.372.469,63.-TL.	*	18.720	81.852.631.600
Nakliyat	4.372.469,63.-TL.	*	21.060	92.084.210.500
Makine - Montaj	4.372.469,63.-TL.	*	6.240	27.284.210.600
Hastalık	4.372.469,63.-TL.	*	4.160	18.189.473.800
	Toplam		98.800	432.000.000.000

*Tutarlar yuvarlatılmıştır

Dava Faaliyet Maliyetinin Dağıtımı (Ortalama Açılan Dava Sayısı):

2000 yılı içerisinde açılan toplam dava sayısının branşlar itibariyle dağılımı yukarıda açıklanmıştır Buna göre birim dava maliyeti şöyle hesaplanabilir:

Birim Dava Maliyeti = Toplam Dava Maliyeti / Açılan Toplam Dava Sayısı

Birim Dava Maliyeti = 180.000.000.000.-TL. / 640 dava

Birim Dava Maliyeti = 281.250.000.-TL./Dava

Elementer Branş	Birim Dava Maliyeti	İşlem	Branşlara Göre Dava Sayısı	Tutar
Kaza	281.250.000.-TL.	*	448	126.000.000.000
Yangın	281.250.000.-TL.	*	76	21.375.000.000
Nakliyat	281.250.000.-TL.	*	105	29.531.250.000
Makine - Montaj	281.250.000.-TL.	*	7	1.968.750.000
Hastalık	281.250.000.-TL.	*	4	1.125.000.000
	Toplam		640	180.000.000.000

Otomobil İle İnceleme Faaliyeti Maliyetinin Dağıtımı (Gerçekleşen İnceleme Sayısı):

Otomobil ile inceleme faaliyetinin branşlar itibari ile dağılımı yukarıda belirlenmiştir Burada hatırlanması gereken en önemli unsur bu maliyetten Kaza ve Hastalık branşlarının pay almadığıdır Bu bilgiler ışığında otomobil ile birim inceleme maliyeti şöyle hesaplanabilir:

$$\text{Otomobil İle Birim İnceleme Maliyeti} = \frac{\text{Otomobil İnceleme Maliyeti Toplamı}}{\text{İle İnceleme Sayısı}}$$

$$\text{Otomobil İle Birim İnceleme Maliyeti} = 275.000.000.000.-\text{TL.} / 1883 \text{ İnceleme}$$

$$\text{Otomobil İle Birim İnceleme Maliyeti} = 146.043.547,5.-\text{TL.}$$

Elementer Branş	Otomobil İle Birim İnceleme Maliyeti	İşlem	Branşlara Göre Otomobil İle İnceleme Sayısı	Tutar*
Kaza	146.043.547,5.-TL.	*	Pay Almaz.	0
Yangın	146.043.547,5.-TL.	*	761	111.139.139.650
Nakliyat	146.043.547,5.-TL.	*	1054	153.929.899.100
Makine - Montaj	146.043.547,5.-TL.	*	68	9.930.961.250
Hastalık	146.043.547,5.-TL.	*	Pay Almaz.	0
	Toplam		1883	275.000.000.000

*Tutarlar yuvarlatılmıştır

Yasal Yükümlülük Faaliyeti Maliyetinin Dağıtımı (Tüm Branşlara Eşit):

Yasal yükümlülük faaliyetinin toplam maliyetinin oluşumu şöyledir:

Damga Vergisi ve Harçlar	24.000.000.000.-TL.
Toplam:	24.000.000.000.-TL.

Buna göre her bir branşa düşen maliyet payı şöyle hesaplanabilir:

$$\text{Branşa Düşen Maliyet Payı} = \frac{\text{Toplam Damga Vergisi ve Harç Maliyeti}}{\text{Branş Sayısı}}$$

$$\text{Branşa Düşen Maliyet Payı} = \frac{24.000.000.000.-\text{TL.}}{5 \text{ Branş}} = 4.800.000.000.-\text{TL./Branş}$$

Elementer Branş	Branşa Düşen Damga Vergisi ve Harç Maliyeti Payı
Kaza	4.800.000.000.-TL.
Yangın	4.800.000.000.-TL.
Nakliyat	4.800.000.000.-TL.
Makine - Montaj	4.800.000.000.-TL.
Hastalık	4.800.000.000.-TL.
Toplam	24.000.000.000.-TL.

Sosyal Dayanışma Faaliyeti Maliyetinin Dağıtımı (Tüm Branşlara Eşit):

Sosyal dayanışma faaliyetinin toplam maliyetinin oluşumu şöyledir:

Teberru ve Yardımlar	48.000.000.000.-TL.
Toplam:	48.000.000.000.-TL.

Buna göre her bir branşa düşen maliyet payı şöyle hesaplanabilir:

Branşa Düşen Maliyet Payı = Toplam Teberru ve Yardımlar Maliyeti / Branş Sayısı

Branşa Düşen Maliyet Payı = 48.000.000.000.-TL. / 5 Branş

Branşa Düşen Maliyet Payı = 9.600.000.000.-TL./Branş

Elementer Branş	Branşa Düşen Teberru ve Yardımlar Maliyeti Payı
Kaza	9.600.000.000.-TL.
Yangın	9.600.000.000.-TL.
Nakliyat	9.600.000.000.-TL.
Makine - Montaj	9.600.000.000.-TL.
Hastalık	9.600.000.000.-TL.
Toplam	48.000.000.000.-TL.

Bu hesaplamalar sonucunda X Sigorta Şirketi'nin 2000 yılı endirekt maliyetlerini Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemine göre dağıtabilmek için seçilen faaliyetler ve maliyet taşıyıcılarına göre gerekli dağıtımlar yapılmıştır. Tablo 8 bu dağıtım sonuçlarını düzenli bir şekilde görme imkânı sağlamak tadır.

Tablo 8: X Sigorta Şirketinin 2000 Yılı Endirekt Maliyetlerinin Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemine Göre Dağıtım Tablosu

FAALİYETLER	KAZA	YANGIN	NAKLİYAT	MAK. - MON.	HASTALIK
Denetim	37.600.000.000	37.600.000.000	37.600.000.000	37.600.000.000	37.600.000.000
Bilgi Edinme ve İletim	1.038.359.109.200	176.271.984.700	244.023.285.800	15.714.743.800	8.153.876.500
İşletme Genel İdame	212.589.473.500	81.852.631.600	92.084.210.500	27.284.210.600	18.189.473.800
Dava	126.000.000.000	21.375.000.000	29.531.250.000	1.968.750.000	1.125.000.000
Otomobil İle İnceleme	0	111.139.139.650	153.929.899.100	9.930.961.250	0
Yasal Yükümlülükler	4.800.000.000	4.800.000.000	4.800.000.000	4.800.000.000	4.800.000.000
Sosyal Dayanışma	9.600.000.000	9.600.000.000	9.600.000.000	9.600.000.000	9.600.000.000
Toplam	1.428.948.582.700	442.638.755.950	571.568.645.400	106.898.665.650	79.468.350.300

4.5. Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemine Göre Branşların Birim Maliyetlerinin Hesaplanması

Kaza Branşı Birim Maliyeti_{FDM} = Branşın Toplam Maliyeti/Branşın Poliçe Sayısı

Kaza Branşı Birim Maliyeti_{FDM} = 1.428.948.582.700.-TL. / 224.198 ad.

Kaza Branşı Birim Maliyeti_{FDM} = 6.373.600.-TL./ad.

Yangın Branşı Birim Maliyeti_{FDM} = Branşın Top. Maliyeti/Branşın Poliçe Sayısı

Yangın Branşı Birim Maliyeti_{FDM} = 442.638.755.950.-TL. / 38.065 ad.

Yangın Branşı Birim Maliyeti_{FDM} = 11.628.497.-TL./ad.

Nakliyat Branşı Birim Maliyeti_{FDM} = Branşın Top. Mal./Branşın Poliçe Sayısı

Nakliyat Branşı Birim Maliyeti_{FDM} = 571.568.645.400.-TL. / 52.699 ad.

Nakliyat Branşı Birim Maliyeti_{FDM} = 10.845.910.-TL./ad.

Makine-Montaj Birim Maliyeti_{FDM} = Branşın Top. Mal./Branşın Poliçe Sayısı

Makine-Montaj Birim Maliyeti_{FDM} = 106.898.665.650.-TL. / 3.394 ad.

Makine-Montaj Birim Maliyeti_{FDM} = 31.496.365.-TL./ad.

Hastalık Birim Maliyeti_{FDM} = Branşın Top. Mal./Branşın Poliçe Sayısı

Hastalık Birim Maliyeti_{FDM} = 79.468.350.300.-TL. / 1.706 ad.

Hastalık Birim Maliyeti_{FDM} = 46.581.682.-TL./ad.

Tablo 9: X Sigorta Şirketi'nin 2000 Yılı Endirekt Maliyetlerine Göre Poliçe Birim Maliyetlerinin Geleneksel Maliyetleme ve Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemine Göre Hesaplanışının Birlikte Gösterimi

	KAZA	YANGIN	NAKLİYAT	MAK. - MON.	HASTALIK
Geleneksel Maliyetleme Sistemi	8.215.668	8.215.668	8.215.668	8.215.668	8.215.668
Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemi	6.373.600	11.628.497	10.845.910	31.496.365	46.581.682
FARK:	1.842.068	-3.412.829	-2.630.242	-23.280.697	-38.366.014

4.6. X Sigorta Şirketi Uygulamasının Değerlendirilmesi

Tablo 10'dan da görüldüğü gibi Kaza branşında bir poliçeye düşen maliyet Geleneksel Maliyetlemeye göre 8.215.668.-TL. iken, Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sisteminde bu tutar 6.373.600.-TL.'dir. Yani X Sigorta Şirketi 2000 yılı itibari ile Kaza branşındaki her bir poliçeye 1.842.068.-TL. daha fazla maliyet yüklemiş, yani Kaza branşının gerçek kârlılığı her bir poliçe başına 1.842.068.-TL. daha az tespit edilmiştir.

Ancak diğer branşlarda ise işletme her bir poliçeyi daha az maliyetlemiştir. Yangın branşında bir poliçe Geleneksel Maliyetlemeye göre 8.215.668.-TL. maliyet payı alırken aslında bu tutar Faaliyete Dayalı Maliyetlemeye göre 11.628.497.-TL. olmalıydı.

Nakliyat, Makine-Montaj ve Hastalık branşları da Geleneksel Maliyetlemeye göre aynı tutarda yani 8.215.668.-TL. pay alırken, bu branşlar Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemine göre sırasıyla 10.845.910.-TL., 31.496.365.-TL., 46.581.682.-TL. pay almalıydı. Tüm bu branşlara yanlış tutarlarda maliyet yüklenmiş olması işletmenin bu branşlarla ilgili olarak alacağı kararlarda büyük yanlışlar yapabilme riskini de ortaya çıkarmıştır.

5. SONUÇ

5.1. Bulgular ve Değerlendirme

Bu çalışmada Faaliyete Dayalı Maliyetle-

me (Activity Based Costing) tekniği, Türkiye'de faaliyet gösteren X Sigorta Şirketi'nde Kaza, Yangın, Nakliyat, Makine – Montaj ve Hastalık branşlarına ilişkin veriler kullanılarak uygulanmaya çalışılmıştır. Uygulamanın amacı, bu tekniğin, Geleneksel Sistemden farklı olduğu noktaları ortaya çıkarmak ve Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta işletmelerinin bu konuya dikkatlerini çekerek bir öneride bulunmaktır. Maliyet hesap işlemlerine alınan branşların birim maliyetleri Geleneksel Maliyetleme Sistemi ve Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemi kullanılarak hesaplanmıştır. Faaliyete Dayalı Maliyetleme, başlangıçta verilen tanımından da anlaşılacağı gibi, Geleneksel Sistemden farklı olarak endirekt giderleri daha detaylı ele alan bir sistemdir. Yapılan uygulama sonucunda elde edilen değerler şunlardır:

Faaliyete Dayalı Maliyetleme tekniğine göre Kaza branşı için 6.373.600.-TL., Yangın branşı için 11.628.497.-TL., Nakliyat branşı için 10.845.910.-TL., Makine – Montaj branşı için 31.496.365.-TL. ve Hastalık branşı için 46.581.682.-TL. birim maliyetleri elde edilirken, Geleneksel maliyetleme Sistemine göre tüm branşların birim maliyeti 8.215.668.-TL. olarak elde edilmiştir.

Bu sonuçlardan, Kaza branşının birim maliyetinin uygulamada Faaliyete Dayalı Maliyetleme tekniğine göre hesaplandığından daha düşük olduğu görülmüştür. Diğer branşların birim maliyetleri ise uygulamada, Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemine göre hesaplandığında daha yüksek çıkmaktadır.

Burada belirtilmesi gereken nokta, Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemi'nin her zaman ve koşulda daha düşük maliyetler vermeyeceğidir. Bu sistem, özellikle genel üretim/hizmet giderlerini gerçeğe daha yakın ve ayrıntılı olarak ele almaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, Faaliyete Dayalı Maliyetleme Sistemi'nin amacının maliyetleri düşürmek değil, daha doğru maliyet elde etmek olduğudur. Yöntem, yöneticilere kaynakların kullanılması ve hizmetlerin fiyatlandırılması konusundaki kararlarda yardımcı olmaktadır.

Bir başka nokta da; burada direkt maliyetlerin dikkate alınmadığıdır. Bunun nedeni direkt maliyetlerin gerek Geleneksel Maliyetleme yönteminde ve gerekse Faaliyete Dayalı Maliyetleme yöntemine göre hesaplanmalarında herhangi bir farklılık olmayacağıdır. Sorun, endirekt maliyetlerin dağıtımında ortaya çıkmaktadır.

5.2. Öneriler

Sigorta işletmelerinde kapsamlı bir maliyet muhasebesi sisteminin mevcut olmaması, muhasebe personelinin bilgi yetersizliği, modern yöneticilik anlayışının mevcut olmaması, maliyet muhasebesi uygulamalarına gereken önemin verilmemesi, bu konuda denetim mekanizmasının bulunmaması ve sigorta işletmelerinde elementer branşlar arasında iletişim kopukluğunun bulunması, araştırmada gerekli verilerin elde edilmesinde, araştırmacının bazı sorun ve zorluklarla karşılaşmasına yol açmıştır.

Türkiye'de faaliyet gösteren X Sigorta Şirketi 2000 Yılı maliyet verileri ile yapılan çalışma sonucunda şu öneriler yapılabilir:

1. Her branşta üretilen hizmetlerin tanımları geniş bir şekilde yapılmalıdır. Bunun nedeni ise Geleneksel Maliyetleme Sistemi'nin gelişmiş ve son derece karmaşık olan sigorta hizmetlerinin ihtiyacını yeterince karşılayamaz olmasıdır. Bu nedenle maliyetlerin sınıflandırılmış olması na önem verilmelidir.

2. Kullanılan maliyet tekniklerinin, teknolojik gelişime uyum sağlayabilmeleri için sürekli gözden geçirilmesi gerekmektedir.

3. Maliyet muhasebesi sistemi, hizmete değer kazandıran maliyet unsurlarına önem verdiği kadar, hizmete değer kazandırmayan faaliyetlere de odaklanmalıdır. Temsil, teberru ve yardımlar direkt olarak hizmete değer kazandırmazlar. Maliyet muhasebesi bu fonksiyonlardaki maliyet unsurlarını da tanımlamalıdır.

4. Sigorta işletmelerinde yetersiz ve eksik veri kayıtlarından dolayı, gerçekleşen faaliyetlerin kontrolü, planlanması ve değerlendirilmesi oldukça güçtür. Bu nedenle, yapılan bütün işlemlerin ayrıntılı bir şekilde izlenebileceği bir kayıt sisteminin kurulmasına ihtiyaç vardır.

5. Maliyet muhasebesi sistemi, faaliyet analizi yaparak maliyet denetimini geliştirmeli, maliyet denetimi ve yönetimi yolu ile maliyet verimlilik oranını destekleyerek hizmet üretiminde verimliliği arttırmalıdır.

6. Maliyet muhasebesi sistemi, sürekli geliştirme programlarının gerektirdiği sürekli gelişmeleri desteklemelidir.

7. Maliyet muhasebesi sistemi sigorta işletmesi yöneticilerine denetim ve karar vermede yardımcı olacak ve esas amacı üretilen hizmetlerin maliyetlerinin doğru bir biçimde tespiti olan, sigorta işletme yapısına uygun bir muhasebe organizasyonunun kurulması konusunda yardımcı olmalıdır.

8. Sigorta işletmelerinde, maliyet muhasebesi ile ilgili hizmet içi eğitim programları uygulanmalı ve maliyet muhasebesi hizmetleri de modern yöneticilik anlayışına uygun bir şekilde yönetilmelidir.

9. Maliyet muhasebesi sistemi, karar vermenin çok acil olduğu ve elde bulunan verilere ulaşamayacağı durumlarda, gerçeğe yakın tahmini verileri verebilecek şekilde geniş ve kapsamlı bir biçimde kurulmalıdır.

10. Geleneksel Maliyet Muhasebesi sisteminden, Faaliyete Dayalı Maliyetleme sistemine geçişinin sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Anthony A. Atkinson, Rajiv D. Banker, Robert S. Kaplan ve S. Mark Young, **Management Accounting**, New Jersey: Prentice-Hall Inc., 1995

Kamil Büyükmirza, **Maliyet ve Yönetim Muhasebesi**, 6. Baskı, Ankara: Sel Ofset, 1999

Melih Algüney, **Sigorta İşletmelerinde Maliyet Unsurları ve Masraf Dağıtımları**, İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, No.56, 2000

Sigortacı Gazetesi, 16-31 Ağustos.

